

BASHI
Consulting

HAREKAT
Consulting International

Potencjał inwestycyjny Kurdystanu

Spis treści

	Wstęp.....	2
1.	Ogólne informacje o kraju.....	3
2.	Zarys sytuacji gospodarczej.....	5
3.	Demografia.....	6
4.	Zarys sytuacji politycznej.....	7
5.	Bezpieczeństwo.....	8
6.	Rolnictwo.....	10
6.1.	Uprawa roli.....	10
6.2.	Hodowla.....	11
7.	Przemysł.....	12
8.	Turystyka.....	14
9.	Wymiana handlowa.....	16
9.1.	Polsko-kurdyjskie stosunki gospodarcze.....	18
10.	Atrakcyjność dla inwestorów.....	18
10.1.	Prawo inwestycyjne.....	18
10.2.	Dotychczasowe oraz planowane inwestycje.....	19
11.	Erbil.....	21
12.	Targi.....	23
13.	Rynek nieruchomości.....	24
14.	Infrastruktura.....	26
15.	System bankowy.....	26
16.	Rejestracja firmy w Kurdystanie.....	27
17.	Instytucje pomocne w działalności na terenie Regionu Kurdystanu.....	28
18.	Bashi Consulting oraz Harekat Consulting – unikalna inicjatywa.....	29
	Podsumowanie.....	30
	Dane kontaktowe.....	31

Wstęp

Oddajemy w ręce Szanownych Państwa broszurę informacyjną na temat potencjału inwestycyjnego w Regionie Kurdystanu. Mamy nadzieję, że informacje w niej zawarte okażą się cenne i użyteczne.

Zespół Bashi Consulting
oraz Harekat Consulting
wrzesień 2013

Przemysław Kapsiński

Muhammad Mujawwesh

1. Ogólne informacje o regionie

Region Kurdystanu

هه‌ریمی کوردستان

Flaga Kurdystanu

Godło Kurdystanu

Stolica: Erbil (także: Irbil, Arbil lub Arbela, *kurd.* Hawler) 1 509 026 mieszkańców (2012)

Liczba ludności: 5,5 – 6,5 mln (2013)

Współczynnik urbanizacji: 67% – dla Iraku (Polska 62%)

Główne miasta: Erbil (1,5 mln mieszkańców), Sulejmanija (1,2 mln mieszkańców), Duhok (300 tysięcy mieszkańców)

Przyrost naturalny: 3%

Powierzchnia: 40 643 km² (przedmiotem sporu pomiędzy Regionem a Bagdadem pozostaje status prowincji Kirkuk i części dystryktów Niniwa i Dijala znajdujących się pod formalnym zarządkiem władz w Bagdadzie – łącznie z tymi prowincjami powierzchnia Kurdystanu wynosi 80 000 km²)

Gęstość zaludnienia: 40 os./km²

Status: region autonomiczny

Ustrój polityczny: republika parlamentarna

Religia: islam sunnicki (95%)

Języki oficjalne: kurdyjski (sorani), arabski

Strefa czasowa: UTC +3, DST +4

Porty lotnicze: Erbil International Airport, As-Sulaymaniyah International Airport, Duhok (otwarcie planowane w 2015 r.)

Jednostka monetarna: dinar iracki (IQD)

Kurs dinara (lipiec 2013): 1 USD = ok. 1 163,41 IQD, 1 PLN = 359,266 IQD

PKB: ok. 27 mld USD (2009)

Wzrost PKB: 4,3% (2009) (Polska – 1,7%)

PKB na osobę: 4,5 tys. USD (2009), 3.5 tys. USD (2008)

Udział sektorów gospodarki w PKB: rolnictwo – 6,8%, przemysł – 22%, nieruchomości – 20,6%, turystyka – 19,3%, handel – 14,5%, inne usługi – 16,8%

Budżet regionu Kurdystanu: 17% budżetu Iraku

Najwyższy szczyt: Czecha Dar, 3611 m n.p.m.

Ukształtowanie powierzchni: w przeważającej części wyżyny i góry

Klimat: zwrotnikowy, kontynentalny suchy

Granice: Iran (od wschodu), Turcja (od północy), Syria (od zachodu)

Odległość pomiędzy największymi miastami (w linii prostej):

Erbil Sulejmanija 150 km

Erbil Duhok 120 km

Sulejmanija Duhok 260 km

Produkty rolne: pszenica, jęczmień, ryż, warzywa, daktyle, bawełna, bydło, owce, drób

Produkty przemysłowe: ropa naftowa, chemikalia, tekstylia, skóry, materiały budowlane, artykuły spożywcze, nawozy, metale

Główni partnerzy handlowi: Syria, Liban, Turcja, USA, Jordania, Chiny, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Niemcy

Główne towary eksportowane: ropa naftowa (84%), surowce ropopochodne – poza paliwami (8%), artykuły spożywcze i zwierzęta żywe (5%)

Główne towary importowane: żywność, leki, towary przetworzone

2. Zarys sytuacji gospodarczej

Iracki Kurdistan jest regionem, którego gospodarka opiera się przede wszystkim na przemyśle petrochemicznym (rezerwy ropy naftowej sięgają 45 miliardów baryłek, co daje Regionowi Kurdistanu 10. miejsce na świecie), rolnictwie i turystyce. W związku ze stabilną sytuacją w regionie gospodarka Kurdistanu rozwija się intensywniej w stosunku do pozostałej części Iraku. Już w 2004 roku średni dochód na mieszkańca w regionie był o 25% wyższy od reszty kraju. Po obaleniu reżimu Saddama Husajna w 2003 roku, tylko trzy północne prowincje Iraku, będące pod kontrolą Kurdyjskiego Rządu Regionalnego – KRG (حكومەتی هەریمی كوردستان), zostały oznaczone przez siły amerykańskie jako bezpieczne. Stabilność i bezpieczeństwo regionu były głównymi czynnikami, które pozwoliły lokalnym władzom na podpisanie szeregu kontraktów z zagranicznymi inwestorami.

Od 2003 roku dobrze prosperująca gospodarka Kurdistanu przyciągnęła około 20 tysięcy pracowników z pozostałych regionów Iraku. Rozwój ekonomiczny regionu odzwierciedla również fakt, iż w ciągu ostatnich dziesięciu lat liczba milionerów w kurdyjskim mieście Sulejmanija wzrosła z 12 osób do 2 tysięcy osób. Według oficjalnych danych w Regionie Kurdistanu nie tylko stopa ubóstwa jest najniższa w całym Iraku, lecz także od momentu wkroczenia sił koalicyjnych do kraju nie odnotowano tam porwań i zabójstw obcokrajowców.

Kurdyjski Rząd Regionalny aktywnie wspiera inwestycje zagraniczne w regionie poprzez wdrażanie specjalnych projektów, ustanawianie praw przyjaznych inwestycjom i tworzenie stref wolnego handlu. W 2006 roku ustanowiono *Prawo Inwestycyjne (Law No. 4 of 2006 Investment Law in the Iraqi Kurdistan Region)*, na mocy którego utworzono Izbę Wspierania Inwestycji w Sulejmaniji oraz Biuro Rozwoju Gospodarczego w Erbilu. Celem tych instytucji jest tworzenie przyjaznego środowiska pod inwestycje zagraniczne w Regionie Kurdistanu, a także regulacja i eliminowanie przeszkód prawnych stojących na drodze zagranicznych inwestorów. Są one również zobowiązane zapewniać niezbędne obiekty i narzędzia oraz wprowadzać ulgi podatkowe.

Udział poszczególnych sektorów gospodarki w PKB Kurdystanu i Polski		
SEKTOR GOSPODARKI	KURDYSTAN	POLSKA
Rolnictwo	6,8%	12,9%
Przemysł	22%	30,2%
Usługi	71,2%	57%

3. Demografia

Populacja irackiego Kurdystanu rośnie w szybkim tempie. Po 2003 roku w regionie miał miejsce znaczący wzrost liczby ludności. Wpływ na to miał nie tylko wzrost przyrostu naturalnego spowodowany polepszeniem się sytuacji ekonomicznej północnego Iraku, lecz także migracja Irakijczyków do spokojniejszej części kraju oraz Kurdów z całego świata, którzy po burzliwych latach mogli doświadczyć namiastki własnego państwa.

W ciągu ostatniej dekady zaobserwowano również znaczący spadek wskaźnika umieralności oraz wzrost liczby urodzeń. Wszystkie wymienione czynniki wpływają na aktualny stan populacji regionu. Społeczeństwo Kurdystanu jest młode i jego liczba wciąż wzrasta. Ponad połowa mieszkańców ma mniej niż 20 lat. Dokładniej rzecz biorąc, 36% ludności ma mniej niż 14 lat, a tylko 4% więcej niż 63 lata.

W związku ze znacznym wzrostem liczby ludności i szybkim rozwojem gospodarczym największych miast, kurdyjski rząd wprowadził politykę budowy osiedli i budynków wielorodzinnych, na mieszkanie w których mogą sobie pozwolić reprezentanci coraz liczniejszej klasy średniej. Magistrat Erbilu zrealizował wiele interesujących projektów poprawiających sytuację w mieście, jednak wciąż istnieje potrzeba inwestycji, nie tylko w sektorze nieruchomości, lecz także w zakresie transportu i komunikacji publicznej.

4. Zarys sytuacji politycznej

Iraccy Kurdowie odegrali znaczącą rolę w obaleniu reżimu Saddama Husajna w trakcie wojny irackiej w 2003 roku. Mimo że kurdyjskie oddziały aktywnie włączone były do walk, niechętnie wspierały one dalsze etapy konfliktu w obawie przed trwałym włączeniem się w panujące ówczesnie zamieszanie. Sytuację Kurdów rozpatruje się z różnych perspektyw. Zwykle naród kurdyjski przedstawiany jest jako ofiara cierpiąca krzywdy nie tylko ze strony irackiego rządu, ale i państw ościennych, w tym Turcji.

Lider Patriotycznej Unii Kurdystanu Dżalal Talabani został wybrany w 2005 roku pierwszym niearabskim prezydentem Iraku, natomiast lider Kurdyjskiej Partii Demokratycznej Masud Barzani prezydentem Kurdyjskiego Rządu Regionalnego.

Najważniejszą dla gospodarki i polityki Regionu Kurdystanu kwestią są stosunki z Turcją. Od czasu upadku reżimu stosunki te nieustannie się zmieniają. Napięcie sięgnęło zenitu w 2008 roku, gdy Turcy podjęli jednostronną akcję przeciwko Kurdyjskiej Partii Robotniczej, która korzystała z północnych rejonów Iraku jako bazy wypadowej dla bojowniczych akcji przeciw Turcji. Jednakże od tamtego czasu kontakty uległy znacznemu ociepleniu. To właśnie z Turcji napływa najwięcej zagranicznego kapitału inwestycyjnego w całym Regionie Kurdystanu, Turcja jest również najbardziej znaczącym partnerem handlowym Regionu.

Od 1992 roku rząd kurdyjski ma swoją siedzibę w Erbilu. Parlament wybierany jest w wyborach powszechnych i liczy 111 miejsc. W wyborach zostaje obsadzonych 100 miejsc, natomiast pozostałe 11 przeznaczają się dla mniejszości narodowych lub religijnych – po pięć dla Turkmenów i chrześcijan oraz jedno dla Ormian. 34 miejsca są zarezerwowane dla kobiet. Należy

tu wspomnieć, że parlament Regionu Kurdystanu jest jednoizbowy. Ostatnie wybory parlamentarne zostały przeprowadzone 21 września 2013 r. Tak jak przewidywano Demokratyczna Partia Kurdystanu zdobyła największe poparcie, głównie w stolicy Regionu – Erbilu oraz w Duhoku, otrzymując 38 miejsc. Kolejną partią z największym poparciem jest Ruch Zmian (24 miejsca – najwyższe poparcie w Sulejmaniji), natomiast Patriotyczna Unia Kurdystanu straciła w ostatnich miesiącach na popularności ze względu na chorobę oraz nieobecność lidera Dżalala Talabaniego, uzyskując tylko 18 miejsc.

Tradycyjna struktura społeczna i polityczna opiera się ściśle na strukturach plemiennych, które determinują wpływy poszczególnych rodów i klanów w danych regionach, bazując przede wszystkim na pokrewieństwie. Świetnym przykładem jest np. piastowanie najważniejszych urzędów w Regionie przez wuja (prezydent Masud Barzani) i bratanka (premier Neczirwan Barzani). Wpływy te najlepiej widoczne są w prowincjach Erbil i Duhok, co tłumaczy pewną odmienną Sulejmaniji od wcześniej wymienionych.

Obecnie Region Kurdystanu posiada autonomię w kształtowaniu swoich stosunków zagranicznych bez konieczności konsultowania się z Bagdadem. W Regionie znajduje się znacząca liczba konsulatów, ambasad i biur handlowych państw, które pragną utrzymywać stałe stosunki z samym Kurdystanem. W październiku 2010 roku znajdowało się tam 20 reprezentacji dyplomatycznych. Od 2013 roku w Regionie Kurdystanu działa również polski konsulat.

5. Bezpieczeństwo

Kurdystan jest autonomicznym regionem w granicach Iraku, który w powszechnej opinii jednoznacznie kojarzony z wojną, zamachami i terroryzmem. W przeciwieństwie jednak do południowej części kraju od interwencji wojsk koalicyjnych w 2003 roku w Regionie Kurdystanu panuje względny spokój i bezpieczeństwo. W ciągu ostatnich kilku lat Region Kurdystanu nie był świadkiem żadnych zamachów czy bombardowań. Na ten stan wpływa również fakt, że od dekady w regionie panuje stabilna wewnętrzna sytuacja polityczna. Jak dotąd dwie główne partie rządzące intensywnie ze sobą współpracowały, mając na celu rozwój i demokratyzację autonomicznego regionu. We wrześniowych wyborach proporcje w parlamencie się trochę zmieniły, natomiast nie przewiduje się, by wpłynęło to niekorzystnie na stabilizację wewnętrzną czy międzynarodowe stosunki gospodarcze. O bezpieczeństwo dbają przede wszystkim szkolone przez ekspertów, nowoczesnie wyposażone kurdyjskie siły bezpieczeństwa i policja. Dzięki temu skala przestępczości jest niezwykle niska, praktycznie nie występują problemy przemytu narkotyków i narkomanii, które są obecne w krajach sąsiednich. Władze zapewniają, że podróżowanie całymi

rodzinami nie niesie za sobą żadnego ryzyka, w związku z czym w spokoju można odkrywać uroki regionu.

29 września 2013 roku miał miejsce pierwszy od 2007 roku atak terrorystyczny w Kurdystanie. W maju 2007 roku zdetonowano samochód pułapkę w Erbilu przed Biurem Bezpieczeństwa Narodowego, gdzie 14 osób zginęło a 80 zostało rannych. Do zamachu przyznało się Islamskie Państwo w Iraku i Lewancie (ISIS), sunnicka organizacja terrorystyczna. W przypadku ostatniego aktu przemocy nieoficjalnie mówi się, że był on następstwem konfliktu w sąsiedniej Syrii. Większość analityków twierdzi również, iż ten atak nie miał nic wspólnego z zakończonymi tydzień wcześniej wyborami parlamentarnymi w irackim Kurdystanie (21 września 2013 r.).

6. Rolnictwo

Początki uprawy ziemi i hodowli w regionie Kurdystanu sięgają wielu tysięcy lat wstecz. Archeolodzy odkryli, że ludność zamieszkująca te rejony przeszła ze stadium łowiectwa i zbieractwa do rolnictwa ponad 3,5 tysiąca lat wcześniej niż mieszkańcy Europy. Z tego względu wielu ekspertów skłania się ku stwierdzeniu, iż rolnictwo zostało „wynalezione” właśnie w tym regionie. Tradycyjne bogactwo Kurdystanu stanowią nie tylko wysokiej jakości pastwiska wykorzystywane od wieków, ale również tereny uprawne zlokalizowane w licznych zielonych dolinach, czyniące region żyzną oazą pośród wysokogórskiego i surowego krajobrazu tej części Bliskiego Wschodu.

Pomimo niekorzystnej sytuacji politycznej i gospodarczej w drugiej połowie XX wieku, a przede wszystkim niedbałości irackich władz oraz marginalizowania rozwoju północnych rejonów kraju, po gwałtownych zmianach w 2003 roku Kurdystan był w stanie skutecznie zająć się poprawą własnej sytuacji ekonomicznej. Jedną z podstaw gospodarki regionu od zawsze stanowiło rolnictwo, którego odnowa i rozwój był jednym z priorytetów Regionalnego Rządu Kurdystanu. Dzięki temu ten podstawowy sektor znów może być uważany za istotny element gospodarki w regionie, który przez wieki był określany mianem „spichlerza Iraku”. Władze Kurdystanu mają nadzieję osiągnąć samowystarczalność pod względem produktów rolnych w ciągu najbliższych pięciu lat. Ważną rolę w dotarciu do tego celu mają stanowić zagraniczne inwestycje. Natomiast ciągły eksport produktów rolnych będzie w stanie zapewnić płynny przepływ środków pieniężnych oraz równowagę w gospodarce Kurdystanu.

Główne zalety regionu pod względem inwestycji w rolnictwo to:

- znaczne obszary o urodzajnych glebach przeznaczone pod uprawę,
- sprzyjający klimat,
- duże zasoby siły roboczej,
- obfite źródła wody.

6.1. Uprawa roli

Region Kurdystanu posiada większą ilość gruntów ornych niż pozostałe kraje Bliskiego Wschodu, stanowią one aż 28% powierzchni Regionu. Mimo że Kurdystan zajmuje tylko 11% powierzchni Iraku, na jego żyznych terenach rolniczych wytwarza się aż 50% pszenicy, 40% jęczmienia, 12% pozostałych zbóż, 98% tytoniu, 30% bawełny oraz 50% owoców pochodzących z upraw całego kraju.

Od wieków Kurdystan słynął z różnorodnej roślinności, jednak największą popularność zdobyły pszenica i jęczmień. Ostatnimi czasy dołączył do nich ryż, który powoli zaczął wypierać chleb z diet przedstawicieli kurdyjskiej klasy średniej. Uprawy komercyjne takich roślin jak tytoń, buraki cukrowe i bawełna stają się również istotną częścią gospodarki regionu. Mimo ogromnej konkurencji ze strony Turcji, przewiduje się, że w irackiej części Kurdystanu wpływy na gospodarkę z upraw bawełny w najbliższych latach znacznie wzrosną. W przypadku buraków cukrowych ich uprawa na szerszą skalę rozpoczęła się już w połowie ubiegłego stulecia. W regionie znajdziemy liczne mniejsze i większe rafinerie cukru, które dostarczają produkt na lokalny i krajowy rynek. W regionie zdarzają się także komercyjne uprawy oliwek, szczególnie w zachodniej części Kurdystanu. Wiele odmian drzew owocowych i orzechowych rośnie naturalnie w lasach gór Zagros i Taurus. Wśród nich znajdują się, m.in. pistacje, migdały, orzechy laskowe, kasztanowce, które od lat zbierane były przez miejscową ludność, poza tym rozpoczęto regularną uprawę tych roślin.

6.2. Hodowla

Historyczne dowody wskazują, że pierwszym rejonem udomowienia owiec i kóz były doliny górnej Mezopotamii, region, który jest obecnie znany jako Kurdystan. To właśnie owce i kozy są tutaj tradycyjnie hodowanymi zwierzętami, jednak spadek zapotrzebowania oraz szkody wyrządzane pasterzom i rolnikom przez kozy spowodowały znaczne ograniczenie hodowli tych zwierząt. Odwrotna sytuacja ma miejsce w przypadku owiec, stają się one towarem eksportowym

przynosząc wymierne korzyści. Owcza wełna sprawia, że tradycyjne tkactwo na mniejszą skalę przekształca się w dobrze prosperujący przemysł tekstylny. Natomiast hodowla trzody chlewnej ma spory potencjał, jednak nie ma ona przyszłości ze względu na obostrzenia wynikające z praw koranicznych dotyczących zakazu spożywania wieprzowiny.

Tradycyjne pasterstwo nie ma już większych możliwości rozwoju, jednak rosnąca wciąż liczba farm może nie tylko zaspokoić potrzeby żywieniowe w regionie, ale również przyczynić się do zwiększenia wartości eksportu. Natomiast rewitalizacja przemysłu mięsnego oraz mleczarskiego pomoże uczynić hodowlę ważnym elementem gospodarki Kurdystanu. Pastwiska, z których korzystają pasterze, mogą zostać zamienione na pola uprawne, przynosząc kolejne korzyści.

Regionalny Rząd Kurdystanu podejmuje kolejne kroki, aby zachęcić byłych rolników do powrotu do swoich wsi, zapewniając im odpowiednie dotacje i subsydia. Władze starają się również rozwijać przemysł spożywczy, jednocześnie chroniąc rynek lokalnych produktów rolnych. Wciąż jednak istnieje potrzeba zwiększenia liczby maszyn rolniczych, również jest ogromne zapotrzebowanie na nowoczesne technologie oraz fachową wiedzę, które mogą zapewnić zagraniczni inwestorzy.

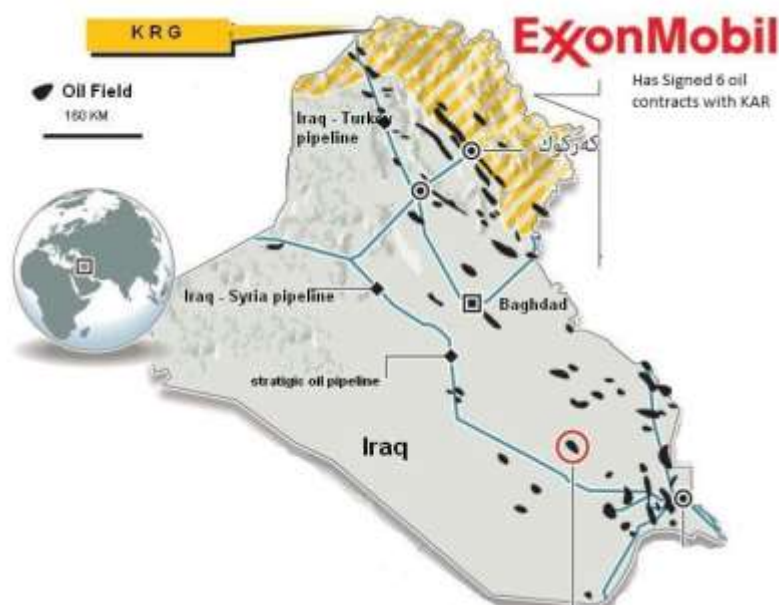
7. Przemysł

Region Kurdystanu posiada jedno z największych rezerw ropy naftowej wśród państw Bliskiego Wschodu. 45 miliardów baryłek stawia ten kraj na 6. miejscu na świecie pozwalając wyprzedzić choćby Stany Zjednoczone. W dalszym ciągu nowe złoża są odkrywane i uruchamiane, np. Chia Surch i Dżambur.

Dane dotyczące potencjału wydobycia ropy naftowej i gazu ziemnego w regionie	
Rezerwy ropy naftowej	45 miliardów baryłek
Rezerwy gazu ziemnego	Od 3 do 6 trylionów metrów sześciennych
Liczba odkrytych pól naftowych i gazowych	57
Liczba dużych projektów zrealizowanych w przemyśle naftowym	14
Suma kapitału zainwestowanego w sektor do 2010 roku	20 miliardów dolarów

W 2006 roku dokonano pierwszego odwiertu ropy naftowej w Regionie Kurdystanu od momentu inwazji sił koalicyjnych na Irak. Inwestycję przeprowadziła norweska firma energetyczna DNO. Wielkość tych złóż oszacowano na 100 milionów baryłek (16 milionów metrów sześciennych) ropy naftowej i już w roku 2007 dzienne wydobycie tego surowca wynosiło 5 tysięcy baryłek (790 metrów sześciennych).

Do tej pory Regionalny Rząd Kurdystanu podpisał umowy na poszukiwanie złóż ropy naftowej oraz na jej wydobycie z 39 firmami petrochemicznymi z 19 różnych krajów, między innymi z takimi potentatami jak Exxon Mobil, Chevron, Gazprom Neft, Genel Energy, Canada's Western Oil Sand, Sterling Energy i Gulf Keystone Petroleum.

Na 2014 rok planowane jest zakończenie budowy rurociągu łączącego iracki Kurdystan i Turcję, którym ma być transportowane 300 tysięcy baryłek ropy naftowej dziennie. Do tej pory ukończone, główne rurociągi na terenie Kurdystanu to Taq-Tag – Churmala (400 tysięcy baryłek/dzień) oraz Churmala – Fisz Chabur (1 milion baryłek/dzień).

Regionalny Rząd Kurdystanu ma ambitne plany intensywnego zwiększania wydobycia ropy naftowej. W połowie 2013 roku dzienne wydobycie tego surowca wynosiło 200 tysięcy baryłek. Zgodnie z planami do końca roku ma ono wzrosnąć do 250 baryłek dziennie, do 2015 roku do 1 miliona baryłek dziennie, natomiast do 2019 roku do 2 milionów baryłek dziennie. Największe rafinerie w Kurdystanie to Kalak (100 tysięcy baryłek/dzień) zarządzana przez KAR Group oraz Bazian (34 tysiące baryłek/dzień), własność WZA Petroleum.

Wydobycie gazu ziemnego do połowy 2013 roku wyniosło 1,3 miliona litrów dziennie. W najbliższych latach planuje się jego wzrost do 4 milionów dziennie.

Inne warte uwagi surowce mineralne wydobywane w Kurdystanie to: żelazo, chrom, nikiel, platyna, złoto, miedź, baryt i cynk.

8. Turystyka

W 2012 roku ponad 2,2 miliona turystów odwiedziło Region Kurdystanu. Regionalny Rząd Kurdystanu jest zainteresowany wspieraniem międzynarodowych firm, aby wspomóc regionalny sektor turystyczny w osiągnięciu pełnego potencjału. Władze mają nadzieję na podwojenie liczby turystów do 2015 roku w stosunku do roku 2012. Do tej pory głównymi odwiedzającymi region byli mieszkańcy południowego Iraku oraz krajów sąsiednich, korzystający ze stabilnej sytuacji bezpieczeństwa. Regionalny Rząd Kurdystanu zainteresowany jest jednak przede wszystkim zwróceniem uwagi turystów z Europy i Ameryki, mając nadzieję na znaczne zwiększenie ich liczby w zbliżających się latach.

W celu ożywienia turystyki w irackim Kurdystanie Ministerstwo Turystyki odnowiło wiele cennych obiektów turystycznych, jak również rozwinęło nowoczesną infrastrukturę. Do inwestycji w tej dziedzinie gospodarki zachęca się przede wszystkim sektor prywatny oraz zagranicznych inwestorów. O potencjale branży turystycznej w Kurdystanie świadczą między innymi następujące fakty:

- Region Kurdystanu posiada dwa duże porty lotnicze, które są w stanie obsłużyć znaczną liczbę lotów międzynarodowych, w 2015 roku powstanie trzeci port w Duhoku,
- w Regionie odnaleźć można wiele wartych uwagi obiektów historycznych i religijnych,
- w Kurdystanie dominują stabilizacja i bezpieczeństwo,
- obszar dostarcza wiele atrakcyjnych możliwości inwestycyjnych oraz tanią i wykwalifikowaną siłę roboczą,
- dziewicze naturalne obszary Kurdystanu mogą poszczycić się mnogością pięknych atrakcji przyrodniczych,
- Regionalny Rząd Kurdystanu oferuje udogodnienia dla inwestorów, takie jak wyznaczanie odpowiednich terenów pod inwestycje, zwolnienia podatkowe, ułatwienia kredytowe lub wyjątkowe w skali światowej prawo inwestycyjne.

Na szybko rozwijającym się kurdyjskim rynku inwestycje w branży turystycznej oferują potencjalnie lukratywne zyski. Kurdyjski Rząd Regionalny nieprzerwanie zachęca zagranicznych inwestorów do lokowania kapitału właśnie w tej dziedzinie gospodarki i jednoczesnego przyczyniania się do rozwoju regionu i tym samym odkrywania jego prawdziwego potencjału.

Na znaczące inwestycje w Kurdystanie związane z turystyką składają się obiekty sportowe, centra kongresowe, nowe muzea, pola golfowe, centra handlowe oraz ośrodek narciarski.

Największy rozwój notuje się w dziedzinie hotelarstwa. Realizowane są liczne projekty budynków o wysokim, światowym standardzie, finansowane lokalnym oraz zagranicznym kapitałem. Większość z nich mieści się w stolicy regionu – Erbilu, jednak inwestorzy stopniowo zaczynają zwracać uwagę na inne obszary atrakcyjne turystycznie.

Pięć największych projektów hotelarskich w regionie:

- Hotel Marriott – będzie znajdował się w kompleksie Empire World w Erbilu. W położonym na 28 piętrach hotelu znajdują się 174 pokoje, 30 apartamentów, 2 apartamenty VIP, 1 apartament prezydencki, 7 międzynarodowych restauracji oraz sala balowa przeznaczona dla 800 osób.
- Hotel Sheraton w Duhoku – będzie oferował 250 pokoi, liczne obiekty restauracyjne, wypoczynkowe oraz konferencyjne.
- Dwa hotele Best Western – otwarcie pierwszego z nich planowane jest na koniec 2013 roku. Hotel jest zlokalizowany w niewielkiej odległości od Międzynarodowego Portu Lotniczego w Erbilu i będzie oferował 82 pokoje. Natomiast drugi zostanie otwarty w drugim kwartale 2014 roku w samym centrum Erbilu i będzie składał się ze 160 pokoi.
- Hotel Kempinski – położony na 50 tysiącach metrów kwadratowych, 23-piętrowy, pięciogwiazdkowy hotel będzie połączony z dużym centrum handlowym.
- Hotel Hilton – zlokalizowany w dystrykcie Ajnkawa na przedmieściach Erbilu będzie

przeznaczony przede wszystkim dla osób planujących dłuższy pobyt w mieście. W hotelu będzie można znaleźć 200 profesjonalnie wyposażonych pokoi, 8 sal konferencyjnych, centrum biznesowe, dwie restauracje, klub fitness oraz basen.

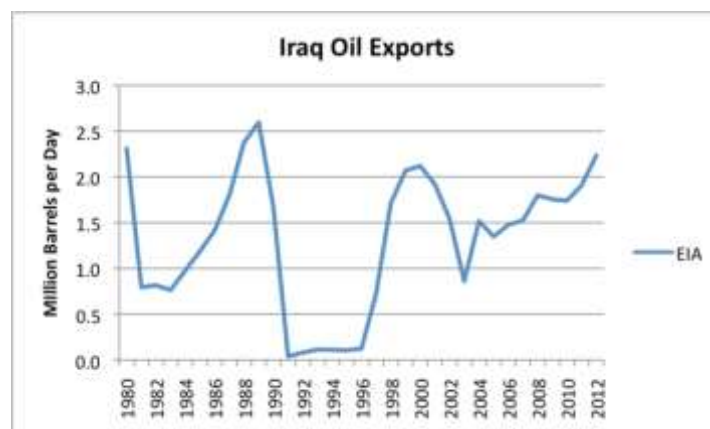
9. Wymiana handlowa

Rejon irackiego Kurdystanu jest już od kilku lat jednym z najbardziej przyjaznych dla inwestycji obszarów świata. Zarówno zauważalny poziom bezpieczeństwa publicznego, jak i podejmowane przez jego władze działania regulujące i ułatwiające procesy inwestycyjne spowodowały, że funkcjonuje tam kilka tysięcy firm kurdyjskich oraz niewiele mniej firm zagranicznych, traktujących iracki Kurdystan jako bramę wejściową na pozostałe regiony Iraku. Najwięcej jest tam oczywiście firm tureckich i z krajów ościennych. Widoczna jest jednak duża reprezentacja firm europejskich, szczególnie ukraińskich, rumuńskich, niemieckich, brytyjskich czy włoskich. Z dużym powodzeniem wymianę handlową prowadzi kilka największych szwedzkich firm (m.in. Ericsson, Volvo, Saab), posiadających swoje przedstawicielstwa w Bagdadzie.

Handel jest jednym z sektorów napędzających wzrost gospodarczy Kurdystanu. Wymiana handlowa jest głównym źródłem przychodów w sektorze prywatnym wśród małych i średnich przedsiębiorstw.

Import stanowi około 85% z szacowanych 5,5 miliarda dolarów zysków z międzynarodowych transakcji handlowych związanych z Kurdystanem. Głównym partnerem w kontaktach handlowych są Turcja i Iran. W przypadku eksportu znaczna jego część to reeksport dóbr z jednego sąsiedniego kraju do drugiego.

9.1. Polsko-kurdyjskie stosunki gospodarcze

W listopadzie 2011 roku odbyła się pierwsza misja gospodarcza władz Małopolski do Kurdystanu, gdzie miało miejsce podpisanie deklaracji o współpracy między Województwem Małopolskim a Regionem Kurdystanu. Deklarację w Erbilu, stolicy Kurdystanu, uroczyście podpisali marszałek Marek Sowa oraz Sinan Celibi, Minister Handlu i Przemysłu Regionalnego Rządu Kurdystanu. Rozwijanie partnerskiej współpracy pomiędzy regionami odbywa się przede wszystkim w zakresie rozwoju gospodarczego i wymiany handlowej, budownictwa i infrastruktury, wydobycia złóż naturalnych, energetyki, zarządzania gospodarką wodną, rolnictwa, edukacji, turystyki, wymiany kulturalnej.

We wrześniu 2013 roku Zachodnia Izba Gospodarcza we Wrocławiu gościła delegację kurdyjskich przedsiębiorców. W dwudniowej wizycie udział wzięli reprezentanci następujących branż: budowlanej, przetwórstwa rolno-spożywczego, motoryzacyjnej, handlowej, szkoleniowej.

Wartość eksportu z Polski do Iraku w 2012 roku wyniosła ponad 300 milionów złotych. Z kolei import z Iraku do Polski w 2012 osiągnął poziom 260 milionów złotych, z czego przeważającą większość stanowiły paliwa mineralne oraz oleje mineralne (GUS 2012).

10. Atrakcyjność dla inwestorów

Kurdystan oferuje szeroki wachlarz możliwości dla inwestorów. Większość sektorów gospodarki wymaga jeszcze wielu inwestycji, co pozwala na łatwe znalezienie niszy na rynku. Ponadto z roku na rok kraj podlega coraz większej modernizacji, a co za tym idzie staje się bezpieczniejszy umożliwiając przyjazd na te tereny zachodnim inwestorom. Aby uatrakcyjnić swój rynek lokalny rząd, ustanowił korzystne prawa wprowadzające szereg udogodnień dla nowych inwestycji.

10.1. Prawo inwestycyjne

Ze względu na fakt, że przemysł w regionie jest słabo rozwinięty, a część sektorów gospodarki niedoinwestowana, władze nieustannie starają się zachęcić zagranicznych inwestorów do ulokowania środków w Kurdystanie. W związku z tym skonstruowano prawo inwestycyjne (nr 4/2006), prawdopodobnie najbardziej przyjazne dla inwestorów w całym MENA (rejonie Bliskiego

Wschodu i Afryki Północnej). Prawo to obejmuje wszystkie sektory gospodarki poza wydobyciem ropy naftowej i gazu ziemnego. Skupia się natomiast przede wszystkim na takich dziedzinach jak przemysł, rolnictwo i turystyka. Poniżej kilka wybranych udogodnień, które mają docelowo zachęcić do inwestowania zagranicznego kapitału:

- obcokrajowcom przysługuje prawo do zakupu gruntu,
- lokalne władze oferują grunty pod inwestycje i dotacje w razie ich dzierżawy,
- lokalne władze zapewniają dostarczenie i zapewnienie odpowiedniej infrastruktury do granic inwestycji,
- obcokrajowiec może być jedynym udziałowcem w projekcie, nie jest wymagane partnerstwo z miejscowym udziałowcem,
- jednakowo traktuje się zagranicznych i miejscowych inwestorów,
- ulgi podatkowe nakładane są nawet na okres 10 lat, natomiast ulgi celne na 5 lat,
- możliwość zatrudnienia tylko zagranicznej siły roboczej,
- zagraniczna siła robocza ma pełne prawo do transferu zarobków do swego kraju,
- transfer profitów z projektu poza granice Iraku,
- możliwość sprzedaży udziałów i wywozu kapitału poza Irak,
- zwolnienie z opłat za import towarów potrzebnych do realizacji inwestycji,
- władze gwarantują, że inwestycje nie zostaną znacjonalizowane lub przejęte.

10.2. Dotychczasowe oraz planowane inwestycje

Od 2006 roku Region Kurdystanu przyciągnął zagraniczne inwestycje warte ponad 21 miliardów dolarów, z czego połowę stanowią 162 projekty w sektorze nieruchomości warte 11,4 miliardy dolarów. Kurdyjska Rada ds. Inwestycji wydała licencje na 450 projektów finansowanych zarówno przez kapitał zagraniczny, jak i państwowy, w tym między innymi na budowę 12 nowych centrów handlowych wartych łącznie 630 milionów dolarów, budowę 7 hoteli wysokiej klasy, realizację projektów w sektorze edukacji wartych łącznie 432 miliony dolarów, budowę uniwersytetów i kampusów studenckich o łącznej wartości 2,3 miliarda dolarów.

Najbliższe plany rozwojowe Regionalnego Rządu Kurdystanu przewidują wzrost wydatków w sektorze opieki zdrowotnej o 10% oraz wzrost liczby ośrodków medycznych o 30% oraz naprawę i rozwój sieci dróg i autostrad w regionie Kurdystanu, szacowane na 10 miliardów dolarów.

Tylko w pierwszej połowie 2012 roku kurdyjska Rada ds. Inwestycji wydała licencje na 94 projekty związane z przemysłem, przyciągając ponad 3,4 miliardy dolarów kapitału zagranicznego.

Inwestycje (sierpień 2006 – czerwiec 2012)			
Sektor	Liczba projektów	Odsetek wszystkich projektów (%)	Wartość (mln USD)
Rolnictwo	20	4,3	270
Kultura	4	0,9	12
Bankowość	2	0,4	740
Edukacja	8	1,7	432
Służba zdrowia	27	5,7	376
Nieruchomości	163	34,7	11 443
Przemysł	94	20	3 699
Usługi	4	0,9	39
Sport	8	1,7	71
Telekomunikacja	5	1,1	221
Turystyka	68	14,5	1 761
Handel	67	14,3	2 667
Razem	470	100	21 731

W ostatnich latach coraz więcej światowych firm zdecydowało się działać i inwestować w Kurdystanie, zwłaszcza na rynku nieruchomości, energetyki, turystyki oraz w dziedzinie handlu detalicznego. Wśród nich można wymienić, takie jak:

- energetyka: Chevron, OMV AG, Total, ExxonMobil, Gazprom,
- finanse: Garanti Bank, BBAC Bank, Bankmed, Byblos Bank,
- hotelarstwo: Rotana, Divan, Sheraton, Marriott, Kempinski, Hilton,
- budownictwo: Lafarge,
- handel: Carrefour,
- linie lotnicze: Lufthansa, Austrian Airlines, Gulf Air, Qatar Airlines, Air Berlin, Emirates, Turkish Airlines, Fly Dubai, Germania.

Wybrane inwestycje w trakcie realizacji			
Projekt	Sektor	Lokalizacja	Potencjał
cementownia	budownictwo	Erbil	2,5 miliona ton/rok
cementownia	budownictwo	Duhok	
zakład obróbki marmuru i granitu	budownictwo	Erbil, Sulejmanija, Duhok	3 projekty w Erbilu i Sulejmaniji, 2 projekty w Duhoku
zakład przetwórstwa żywności	przemysł spożywczy	Erbil, Sulejmanija, Duhok	67 projektów w Erbilu, 66 w Sulejmaniji, 58 w Duhoku
tkalnia	włókiennictwo	Erbil, Sulejmanija, Duhok	24 projekty w Erbilu, 28 w Sulejmaniji, 24 w Duhoku
zakład obróbki metalu	metalurgia	Erbil, Sulejmanija, Duhok	28 projektów w Erbilu i Sulejmaniji, 27 projektów w Duhoku
elektrownia	energetyka	Erbil, Sulejmanija, Duhok	9 projektów

fabryka wacików kosmetycznych	przemysł kosmetyczny	Erbil i Sulejmanija	5 ton/rok
szpital	medycyna	Erbil	dwa po 50 łóżek
szpital ortopedyczny	medycyna	Erbil	400 łóżek
szpital	medycyna	Duhok	dwa po 200 łóżek
młyn	przemysł spożywczy	Erbil, Sulejmanija, Duhok	20 ton mąki/dzień
zakład przetwórstwa nabiału	przemysł spożywczy	Erbil, Sulejmanija, Duhok	400 tys. ton/rok
zakład przetwórstwa mięsa	przemysł spożywczy	Erbil, Sulejmanija, Duhok	200 tys. ton/rok
zakład drobiarski	przemysł spożywczy	Erbil, Sulejmanija, Duhok	98 ton/rok
zakład jajczarski	przemysł spożywczy	Erbil, Sulejmanija, Duhok	646 milionów jaj/rok
zakład pszczelarski	przemysł spożywczy	Erbil, Sulejmanija, Duhok	120 ton/rok
uprawy pszenicy	rolnictwo	Kurdystan	500 tys. ton/rok
uprawy warzyw	rolnictwo	Kurdystan	6,6 milionów ton/rok
sady	rolnictwo	Kurdystan	250 tys. ton/rok
elektrownia wodna	energetyka	Sulejmanija (Servan)	Tama Bawanoor, 90 megawatów
resort turystyczny	turystyka	Erbil	Safin Mountain
resort turystyczny	turystyka	Sulejmanija	Dukan Lake
kolejka linowa	turystyka	Duhok	Gara Mountain
linie tramwajowe	transport	Erbil	80 km długości
linie tramwajowe	transport	Sulejmanija	70 km długości
linie tramwajowe	transport	Duhok	50 km długości
linia kolejowa	transport	Erbil - Duhok	330 km długości
linia kolejowa	transport	Erbil - Sulejmanija	320 km długości

Według danych Dyrekcji ds. Rejestracji Firm w Kurdystanie w kwietniu 2013 roku w autonomicznym regionie działało około 2300 zagranicznych firm, podczas gdy liczba lokalnych przedsiębiorstw sięgnęła 15 tysięcy. Dla porównania, w lipcu 2011 roku 1602 międzynarodowe firmy miały swoje oddziały w Kurdystanie, natomiast na początku roku 2010 ich liczba wynosiła 1027, co ukazuje 55% wzrost w ciągu 18 miesięcy. Dane nie powinny jednak świadczyć o wypieraniu mniejszych i słabszych kurdyjskich firm przez zachodnie koncerny, gdyż podobny wzrost odnotowano również w przypadku lokalnych przedsiębiorstw, rosnąc z 10 tysięcy w lipcu 2011 roku do ponad 15 tysięcy w roku 2013.

11. Erbil

Erbil (także: Irbil, Arbil lub Arbela, *kurd.* Hawler) jest stolicą Regionu Kurdystanu. Miasto znajduje się na terenie północnego Iraku, u podnóża Gór Kurdystańskich. Jest ono głównym centrum politycznym i gospodarczym regionu. Erbil zamieszkuje ponad 1,5 miliona mieszkańców, czyniąc go czwartym pod względem ludności miastem Iraku. Stolica Kurdystanu jest również jednym z najstarszych ośrodków na świecie, zamieszkiwanym nieprzerwanie od ponad 8 tysięcy lat.

Miasto to ma za sobą bardzo długą i burzliwą historię. Po interwencji zachodnich sił w Iraku w 2003 roku zniszczony Erbil stał się powstającym na nowo, odradzającym i rozwijającym się głównym ośrodkiem w regionie. Miasto nie tylko oferuje mnóstwo możliwości biznesowych dla

firm handlowych, ale również udostępnia wiele opcji dla różnego rodzaju przedsiębiorstw od branży naftowej i budowniczej po sektor energetyczny czy nieruchomości. Coraz więcej inwestorów jest przyciąganych do tego wielkiego historycznego miasta, co czyni go jednym z najszybciej rozwijającym się ośrodków oraz regionalną stolicą biznesu.

Aktualnie, dzięki swemu potencjałowi oraz licznym projektom i inwestycjom krajowym i zagranicznym, miasto stale nabiera coraz większego blasku. Rozwój stolicy jest dokładnie planowany i skrzętnie realizowany, aby zaspokoić wszystkie potrzeby mieszkańców. Rozbudowywana jest sieć komunikacyjna, buduje się nowe bloki, parki i całe osiedla, co docelowo ma sprostać szybkiemu wzrostowi populacji miasta. Rozwijana jest również infrastruktura turystyczna, co ma związek ze stopniowo zwiększającą się liczbą turystów odwiedzających Region oraz jego stolicę. Nowoczesne hotele i restauracje mają także przyjmować zagranicznych biznesmenów i inwestorów, którzy od momentu stabilizacji tej części Iraku starają się jak najlepiej wykorzystać drzemiący w niej potencjał.

W Erbilu organizowane są liczne wystawy i targi, na których zagraniczni producenci, usługodawcy i inwestorzy z różnych dziedzin mogą prezentować swoje produkty oraz wykazać zainteresowanie wkładem finansowym w rozwój Kurdystanu. Głównymi targami organizowanymi corocznie w mieście są Erbil International Fair, na których prezentują się setki firm z dziesiątek krajów.

12. Targi

W największych miastach Regionu Kurdystanu, a przede wszystkim w jego stolicy – Erbilu, organizowane są liczne targi gospodarcze i wystawy produktów. Niektóre z nich już od kilku lat przyciągają zarówno miejscowych, jak i zagranicznych inwestorów oraz innych zainteresowanych.

Największym wydarzeniem, które ma miejsce w centrum Erbilu i trwa cztery dni, jest Erbil International Fair. Między 23 i 26 września 2013 roku odbyła się już dziewiąta edycja tych targów, na których wystawia się co roku ponad 850 wystawców z 25 krajów, reprezentujących różne branże. Kolejna edycja targów odbędzie się w dniach 22 – 25 września 2014 roku. Dokładnie miesiąc później, od 21 do 24 października 2014 roku, także w stolicy Regionu, odbędą się targi związane z energetyką – The 4th International Exhibition for Electricity, Alternative Energy, Lighting, Water Technology and HVAC. Równolegle odbywa się także wystawa International Exhibition for Construction & Environmental Technology, Materials and Equipment, podczas której, już po raz szósty, w 2013 roku międzynarodowi producenci z branży budowlanej prezentowali swoje produkty.

Chociaż w Kurdystanie przeważają sektory nieruchomości, budownictwa oraz energetyki, inne dziedziny również znajdują swoje miejsce na corocznych targach. Najbliższe z nich to Iraq Agro Food – targi rolnictwa i produktów spożywczych oraz Tourism & Hospitality Erbil 2013 – targi turystyczne, które równocześnie odbędą się w Erbilu między 18 a 21 listopada 2013 roku, Iraq Higher Education Exhibition and Conference – wystawa i konferencje na temat edukacji, planowane na kwiecień 2014 roku czy też Iraq Medicare – targi medyczne, które odbędą się między 26 i 28 maja 2014 roku w stolicy Regionu.

Pomimo dominacji Erbilu w organizowaniu targów i wystaw, w Duhoku oraz Sulejmaniji także mają miejsce międzynarodowe wydarzenia, takie jak organizowane już po raz piąty targi budownictwa, rolnictwa, artykułów spożywczych i gospodarstwa domowego Duhok International Fair, które odbędą się w listopadzie 2013 roku czy Sulaymaniyah Expo – międzynarodowe targi materiałów budowlanych, maszyn, architektury, infrastruktury, artykułów spożywczych i rolnictwa w Sulejmaniji planowane na kwiecień 2014 roku.

13. Rynek nieruchomości

Kurdystan porównuje się często do Emiratów Arabskich lat osiemdziesiątych XX wieku, natomiast jego stolicę do Dubaju z tamtego okresu bądź Szanghaju z początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Ma to związek nie tylko z bogactwami naturalnymi znajdującymi się w regionie, lecz przede wszystkim z wyjątkowym na skalę światową prawem inwestycyjnym oraz dynamicznym rozwojem gospodarczym.

Podobnie jak inne dziedziny gospodarki sektor nieruchomości w Kurdystanie osiągnął w ostatnim czasie znaczny wzrost. Każdego dnia oddaje się do użytku nowe budynki mieszkalne, a także hotele i inne obiekty turystyczne. Także wiele firm zajmujących się handlem detalicznym inwestuje w nowe sklepy i duże centra handlowe, na czele z takim gigantem jak francuski Carrefour.

Jednym z głównych czynników znacznego rozwoju gospodarczego w Kurdystanie, zapoczątkowanego już w 2003 roku był właśnie boom budowlany. Szybkie zapewnienie stabilizacji oraz bezpieczeństwa w Regionie wpłynęło bezpośrednio na wzrost przyrostu naturalnego oraz migracje ludności z innych regionów Iraku, a także repatriację wielu Kurdów, którzy ze względu na wcześniejszą niekorzystną sytuację polityczną i ekonomiczną byli zmuszeni emigrować do krajów Europy i Ameryki. Na decyzje ludzi migrujących do Regionu Kurdystanu szczególny wpływ miał wzrost możliwości zatrudnienia, które dawały różne gałęzie rozwijającej się gospodarki. Nagły wzrost liczby ludności spowodował analogicznie wzrost popytu na mieszkania oraz różne obiekty użytku publicznego. Nie trzeba było długo czekać na reakcję rodzimych i zagranicznych inwestorów. Mając do dyspozycji wykwalifikowaną i tanią siłę roboczą oraz bardzo korzystne prawo inwestycyjne wdrożono liczne projekty w dziedzinie nieruchomości.

Aktualnie w regionie realizowanych jest 78 projektów mieszkaniowych o łącznej wartości 5,8 miliarda dolarów, co stanowi 43% przeznaczonego do tej pory kapitału inwestycyjnego w regionie oraz 44,5% obszarów przeznaczonych pod inwestycje. Wszystkie osiedla i inne inwestycje budowlane mają zapewnione nieustanne dostawy prądu, gazu i wody, a także bezpieczeństwo, co ma dać niezbędne i dogodne warunki dla przyszłych mieszkańców oraz przedsiębiorców planujących otworzyć własne firmy.

Udane inwestycje, takie jak na przykład American Village, pokazały jak wyglądać może efektywna współpraca lokalnych i zagranicznych inwestorów. Tworzy ona zdrowe i stabilne środowisko inwestycyjne, które zdecydowanie przyciągnie w przyszłości jeszcze więcej kapitału.

Zestawienie inwestycji, które były i są realizowane w regionie	
Inwestycja	Lokalizacja
American Village	Erbil
Avro City	Duhok
Dream City	Erbil
English Village	Erbil
Ganjan City	Erbil
German Village	Sulejmanija
Naz City	Erbil
Pak City	Sulejmanija

Cena gruntu pod inwestycje określana jest przez Izbę Inwestycji, Ministerstwo Finansów, Ministerstwo Sprawiedliwości i Ministerstwo Gmin.

Porównanie cen mieszkań nieruchomości w największych irackich miastach	
Miasto	Średnie ceny mieszkań w centrum miasta (USD/ m²)
Bagdad	2000
Basra	1200
Mosul	1000
Erbil	1000
Sulejmanija	1300
Falludża	1200
Diwanija	1000

Przykładowe ceny mieszkań w Erbilu	
Powierzchnia (m²)	Cena (USD)
150	150 tys. (kupno)
500	320 tys. (kupno)
340	560 tys. (kupno) 3,7 tys. /mies (wynajem)
150	300 tys. (kupno) 2 tys. /mies (wynajem)
320	600 tys. (kupno) 3 tys. /mies (wynajem)
240	480 tys. (kupno) 2,9 tys. /mies (wynajem)

14. Infrastruktura

Do wzrostu gospodarczego w regionie przyczynia się w dużej mierze intensywny rozwój infrastruktury regionu. Sieci dróg miejskich oraz autostrad są bezustannie rozbudowywane i ulepszone. Rozwój sieci komunikacyjnej tyczy się również transportu lotniczego. Przykładowo główny port lotniczy w regionie Erbil International Airport jest w trakcie budowy nowego terminalu oraz może się już poszczycić jednym z najdłuższych pasów startowych na świecie. Lotnisko w Erbilu posiada połączenia, m.in. z Wiedniem, Frankfurtem, Ammanem, Bagdadem, Nadżafem, Beirutem, Dubajem, Ankarą, Stambułem, Dusseldorfem, Sztokholmem, Abu Dhabi, Teheranem, Basrą. Natomiast lotnisko w Sulejmaniji posiada połączenia, m.in. ze Sztokholmem, Stambułem, Ammanem, Dubajem, Monachium, Dusseldorfem, Teheranem, Basrą, Bejturem.

15. System bankowy

Od 1992 roku Regionalny Rząd Kurdystanu dokładał wszelkich starań, aby zmienić nieefektywny, kontrolowany przez rząd system bankowy w luźną sieć instytucji finansowych zajmujących się bankowością.

Od 1996 roku można było zaobserwować znaczący wzrost liczby kont oszczędnościowych oraz stopniową komputeryzację systemu bankowego. Obecnie Centralny Bank Kurdystanu nie ustala stóp procentowych, pozostawiając ich regulację siłom rynkowym. Kurdowie żyjący na emigracji nieustannie przesyłają pokaźne ilości kapitału w obcych walutach, którymi zarządza bank centralny. Dzięki temu wahania obcej waluty na rynku wpływają na poziom stóp procentowych.

Główne prywatne banki prosperujące w regionie Kurdystanu to Erbil Bank for Investment and Finance oraz Emerald Bank.

16. Rejestracja firmy w Kurdystanie

W Kurdystanie istnieje konieczność posiadania licencji wydawanej przez Kurdistan Board of Investment na zasadach wyszczególnionych w *Requirements to Get the Investment Licence*. Projekty, które chcemy realizować w regionie, muszą być zatwierdzone przez Kurdistan Board of Investment i spełniać wymagane warunki formalne. Jeżeli firma ma działać w Kurdystanie i w pozostałej części Iraku musi być zarejestrowana w obu częściach kraju. Z reguły zaleca się współpracę z miejscowym lub zagranicznym prawnikiem specjalizującym się w tym regionie. Występują pewne różnice między zakładaniem firmy a otwieraniem zagranicznego oddziału firmy w Kurdystanie.

Etapy rejestracji firmy:

1. Rejestracja nazwy w Izbie Handlowej (Chamber of Commerce)
2. Złożenie uzupełnionej aplikacji
3. Prezentacja projektu przedsięwzięcia
4. Dla każdego akcjonariusza:
 - certyfikat rejestracji
 - umowa spółki
 - uchwała zarządu zatwierdzająca rejestrację spółki w Regionie Kurdystanu
 - pełnomocnictwo w przypadku zaangażowania kurdyjskiego prawnika
 - procedury założycielskie
5. Dla każdego indywidualnego akcjonariusza:
 - kopia paszportu oraz pełnomocnictwo dla kurdyjskiego prawnika
6. Dzierżawa lokalu na terenie Kurdystanu
7. Dowód zamieszkania potencjalnego dyrektora zarządzającego na terenie Kurdystanu
8. Wpłata kapitału założycielskiego (min. milion dinarów irakijskich / 860 USD)
9. Zatrudnienie statutowego prawnika
10. Zatrudnienie statutowego księgowego

Dokumenty muszą zostać sporządzone w języku kurdyjskim lub arabskim z załączonym tłumaczeniem. W przypadku gdy dokumenty sporządzane są poza Kurdystanem, muszą one zostać poświadczone notarialnie w jedynym biurze Przedstawicielstwa Regionalnego Rządu Kurdystanu w Polsce (adres biura: Rynek Główny 39, Kraków).

17. Instytucje pomocne w działalności na terenie Regionu Kurdystanu

Izba Handlowa w Erbilu (wraz z Business Information Center)

Prezes: Mr Dara Jalil Khayat

www.erbilchamber.org

Adres: Aras Street, Chamber of commerce BLDG., Erbil, Region Kurdystanu

Izba Handlowa w Sulejmanii

Prezes: Mr Sirwan Mohamed Mahmood

www.sulcci.com

Adres: Sulaimany Salim St, Opp. Sulaimany Museum, SCC Building, Kurdistan Region, Iraq

Izba Handlowa w Duhok

Prezes: Mr Ayad H. Abdul Halim

www.duhokchamber.com

Związek Importerów i Eksporterów Iraku, Region Kurdystanu

Prezes: Mr Mustafa Abdulrahman Abdullah

www.ieku.org/English.aspx

Polska placówka konsularna ds. ekonomiczno-handlowych w Erbilu (otwarta przez ministra Sikorskiego w czerwcu 2012 r.)

Konsul: Roman Chałaczekiewicz

Adres: Texas Av corner Hawaii Str, No. 250., Khanzad, American Village, Erbil

Tel.: +964 0750 173 43 46

18. Bashi Consulting i Harekat Consulting – unikalne inicjatywy

Oferta firmy **Bashi Consulting** to odpowiedź na rosnące zapotrzebowanie polskiego rynku na profesjonalne usługi z zakresu stosunków gospodarczych z krajami Bliskiego i Dalekiego Wschodu, ze szczególnym naciskiem na Region Kurdystanu. Bashi Consulting to grupa profesjonalistów, którzy na Bliskim Wschodzie spędzili znaczną część swojego życia, a wiedzę akademicką skonfrontowali z praktyką. Nasza firma zatrudnia i współpracuje ze specjalistami z różnych dziedzin, w szczególności administracji państwowej, socjologii regionów przemysłowych, prawa, ekonomii, gospodarki nieruchomościami, logistyki, handlu międzynarodowego, stosunków międzynarodowych, dyplomacji, geologii, public relations oraz lingwistyki regionu. Dzięki szerokiemu wachlarzowi ekspertów Bashi Consulting jest w stanie zapewnić kompleksową obsługę wszelkim podmiotom w każdym sektorze gospodarki.

Naszym partnerem jest **Harekat Consulting**, firma, która od ponad dwóch lat służy swoją wiedzą oraz doświadczeniem zarówno podmiotom krajowym, jak i zagranicznym. Stale wzrastający potencjał gospodarczy oraz inwestycyjny Azji zainteresował wiele polskich przedsiębiorstw. Jednakże potencjalni inwestorzy obawiają się barier kulturowych i komunikacyjnych, co może być poważnym problemem w nawiązywaniu kontaktów handlowych. Harekat Consulting jest odpowiedzią i rozwiązaniem dla tego typu problemów. Jednym z głównych obszarów działalności firmy jest Afganistan, gdzie współpracuje z licznymi rzetelnymi i znanymi przedsiębiorcami. Widząc ogromny potencjał rozwojowy Afganistanu oraz innych krajów rozwijających się, Harekat Consulting jako jedyna firma konsultingowa na polskim rynku wychodzi naprzeciw konkretnym potrzebom polskich przedsiębiorców. Od lutego 2013 r. Harekat Consulting jest członkiem Stowarzyszenia Eksporterów Polskich.

Podsumowanie

W niniejszej broszurze staraliśmy się zamieścić podstawowe informacje i zarys gospodarki oraz potencjału inwestycyjnego Regionu Kurdystanu. Jest to jedynie wstęp do bardziej szczegółowych analiz.

Mamy świadomość wagi odpowiedniego przygotowania wszelkich projektów biznesowych. Dostarczone przez nas wiarygodne i precyzyjne informacje pomagają eksplorować mało znane rynki, jak na przykład Kurdystan.

Nasze interdyscyplinarne podejście umożliwia uzyskanie kompleksowego, wieloaspektowego obrazu sytuacji, niezbędnego do podjęcia decyzji biznesowych. Jednocześnie dzięki precyzyjnemu i jasnemu zdefiniowaniu celu działań, nasze analizy pozostają niezwykle spójne oraz konkretne. Mając za podstawę profesjonalny zespół, jesteśmy w stanie nie tylko dokonać analizy założeń ekonomiczno-prawnych danego projektu, ale również wyznaczyć konkretne drogi prowadzące do osiągnięcia wytyczonego celu.

Serdecznie zachęcamy do kontaktu z nami. Z przyjemnością rozwiejemy wszelkie wątpliwości, odpowiemy na pytania związane z zagadnieniami gospodarczymi, kulturowymi i prawnymi oraz rzetelnie przybliżymy poszczególne aspekty prowadzenia interesów w Kurdystanie. Dane kontaktowe znajdą Państwo na ostatniej stronie niniejszej publikacji.

Dane kontaktowe

Bashi Consulting
ul. Blankowa 5/17
58-316 Wałbrzych
tel. (+48) 793 057 690
info@bashi.pl

Harekat Consulting
ul. św. Filipa 23/3
31-150 Kraków
tel. (+48) 665 396 633
info@harekat.pl